

รายงานผลงานวิจัย
ความต้องการในการศึกษาต่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้

กุสุมา ล่ามัย¹, อัจฉรา สัปพันธ์²
ศุภศิริ หงส์ฤทธิพันธ์³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำนวจความต้องการในการศึกษาต่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในเขต 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ 2) ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการศึกษาต่อของนักเรียนกลุ่มดังกล่าว 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ กับความต้องการในการศึกษาต่อและการเลือกสายการเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 3 จำนวน 492 คน ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ บัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล จำนวน 16 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามเพื่อสำวจความต้องการในการศึกษาต่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในเขต 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 1 ฉบับ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SAS (Statistical Analysis System)

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ คือ

1. นักเรียนต้องการศึกษาต่อหลังจบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวนร้อยละ 96.75 และไม่ต้องการศึกษาต่อจำนวนร้อยละ 3.25
2. นักเรียนที่ต้องการศึกษาต่อ มีความประสงค์จะศึกษาต่อสายสามัญ และศาสนามากที่สุดคือร้อยละ 54.83 ศึกษาต่อสายสามัญอย่างเดียวร้อยละ 19.75 สายอาชีพร้อยละ 17.23 สายศาสนาอย่างเดียวร้อยละ 7.75 และสายอาชีพระยะสั้นที่สุดร้อยละ 0.42

¹ ศศ.ม. โรงเรียนสาธิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

² ศศ.ม. โรงเรียนสาธิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

³ ศศ.ม. ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

3. ปัญหาที่นักเรียนคิดว่าจะประสบมากที่สุดในการศึกษาต่อคือ ปัญหาค่าใช้จ่ายในการเรียน ในด้านความต้องการความช่วยเหลือนั้น นักเรียนต้องการความช่วยเหลือในเรื่องข้อมูลการศึกษาต่อมากที่สุด

4. นักเรียนที่ไม่ต้องการศึกษาต่อหลังจากจบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ต้องการงานทำและช่วยเหลือผู้ปกครองในการประกอบอาชีพมากที่สุด

5. จากผลของการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปรากฏว่า ความแตกต่างของเพศ ไม่มีผลต่อความต้องการในการศึกษาต่อของนักเรียน แต่มีผลหรือมีความสัมพันธ์กับการเลือกสาขาวิชา ภูมิฐานะและคะแนนเฉลี่ยสะสมมีความสัมพันธ์กับการเลือกสาขาวิชา รายได้ของผู้ปกครองไม่มีผลต่อการเลือกสาขาวิชา อาชีพของผู้ปกครองไม่มีผลต่อความต้องการในการศึกษาต่อ แต่มีผลหรือมีความสัมพันธ์กับการเลือกสาขาวิชา

จากผลของการวิจัยดังกล่าว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรให้ความสนใจในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามให้มากขึ้น และหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายควรให้ความสำคัญในเรื่องการประชาสัมพันธ์ข้อมูลด้านการศึกษาต่อ เพื่อให้นักเรียนกลุ่มนี้มีข้อมูลในการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อเพิ่มเติม

คำสำคัญ : ความต้องการในการศึกษาต่อ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้
การศึกษาสายศาสนา การศึกษาสายสามัญ การศึกษาสายอาชีพ

The Need Analysis in Furthuring Education of Mathayomsuksa 3 Students in the Islamic Religious Schools in the Four Southern Border Provinces

Mrs. Kusuma Lanui¹

Miss Atchara Sappapan²

Miss Supasiri Hongrittipun³

Abstract

The purposes of this research were 1) to survey the need in furthuring education of Mathayomsuksa 3 students in the Islamic religious schools in the four southern border provinces; 2) to find out the problems that will have an effect on this group of students in continuing their study; and 3) to study the correlation among variables. The sample under study consisted of 492 Mathayomsuksa 3 students in the Islamic religious schools in the four southern border provinces, namely Pattani, Yala, Narathivas and Stul. The instruments used in this research were the questionnaire to survey the need in furthuring education of the sample group. The data was summarized by the Statistical Analysis System (SAS).

The results are as follows :

1. 96.75% of the students wanted to continue their study after their Mathayomsuksa 3 graduation and 3.25% didn't want to continue their study.
2. The students wanted to study in the following fields of study : 54.83% in General Education and Islamic Studies; 17.23% in Vocational Education; 7.75% in Islamic Studies only and 0.42% in Short Vocational Training courses.

¹ M.A. (Teaching English) ; Demonstration School, Faculty of Education, Prince of Songkla University

² M.A. (Teaching French) ; Demonstration School, Faculty of Education, Prince of Songkla University

³ M.A. (Apply Linguistic) ; Department of Western Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University

3. The financial problem was considered to be the most serious problem for their continuation of study. As for the need of help for their study, the majority of the students indicated the education information as the most needed.

4. The students that didn't want to continue their study after their Mathayomsuksa 3 graduation wanted to get a job and help their parents with their family work.

5. The study on the correlation among variables by using chi-square indicated that : no correlation was found between sex and need in continuing the study but with field of study; place of birth and grade point average have correlation with fields of study; no correlation was found between parents' income and fields of study; no correlation was found between parents' occupation and the need in furthuring education but between the field of study.

The research findings suggested that more concern be given to the development of the standard and quality of education in the Islamic Religious Schools, and particulary to the distribution of information concerning further study in upper secondary level so as to encourage the students to make a better choice for their future study.

Key Words : need analysis in furthuring education, Islamic religious schools,
four southern border provinces, general education,
Islamic religious study, vocational education

รายงานผลงานวิจัย

ความต้องการในการศึกษาต่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้

กุสุมา ล่ามูย์, อัจฉรา สัปพันธ์
ศุภศิริ หงส์ฤทธิพันธ์

ในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งมีประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามนั้น ผู้ปกครองนิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนต่อในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เพราะนักเรียนสามารถเลือกเรียนวิชาศาสนาและวิชาสามัญควบคู่กันไป ดังนั้นจึงถือได้ว่าโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีบทบาทสำคัญมากในการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งนี้เพราะโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาส่วนใหญ่จะจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเท่านั้น ยกเว้นโรงเรียนที่มีศักยภาพสูงก็สามารถจัดการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จากงานวิจัยและการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมาพบว่า โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามยังประสบปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาการใช้หลักสูตร ปัญหาเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล ปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพการเรียนการสอน ตลอดจนผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม โรงเรียนเหล่านี้ได้รับการพัฒนาและช่วยเหลือจากรัฐบาลเป็นอย่างมาก มีการปรับปรุงด้านการบริหารและวิชาการและมุ่งส่งเสริมด้านกิจกรรมของนักเรียนและด้านวิชาการ เอกสารแนะนำจังหวัดชายแดนภาคใต้ของศูนย์

อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (2529:36) ได้รายงานว่า ปัจจุบันมีโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจำนวนถึง 181 โรงเรียน และมีนักเรียนประมาณห้าหมื่นคน และมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นอีกเรื่อย ๆ นักเรียนที่จบจากโรงเรียนเอกชนศาสนานี้สามารถศึกษาต่อในประเทศระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย วิทยาลัย โรงเรียนฝึกอาชีพต่าง ๆ และสามารถศึกษาต่อในต่างประเทศได้อีกด้วย

เนื่องจากปัจจุบันนี้ สถานศึกษาต่าง ๆ ในภาคใต้ได้เปิดโอกาสให้เยาวชนในท้องถิ่นศึกษาต่อได้ตามความถนัดและความสนใจ ดังนั้น เพื่อให้การจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนของชาติ โดยเฉพาะในท้องถิ่นภาคใต้ได้ดำเนินไปอย่างสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงความต้องการ ปัญหา และอุปสรรคในการศึกษาต่อของผู้เรียน เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้นำข้อมูลจากงานวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา ปรับปรุงการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนในท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจความต้องการในการศึกษาต่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในเขต 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อทราบถึงปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการศึกษาต่อของนักเรียนกลุ่มดังกล่าว
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ กับความต้องการในการศึกษาต่อและการเลือกสายการเรียน

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้จำนวน 492 คน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถาม ซึ่งมีทั้งหมด 3 ตอน ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความต้องการในการศึกษาต่อ โดยแบ่งส่วนคำถามออกเป็น 6 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการเรียนสายศาสนาอย่างเดียว ส่วนที่ 2 สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการเรียนสายสามัญอย่างเดียว ส่วนที่ 3 สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการเรียนสายสามัญควบกับสายศาสนา ส่วนที่ 4 สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการเรียนสายอาชีพ ส่วนที่ 5 สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการเรียนสายวิชาชีพระยะสั้น ส่วนที่ 6 สำหรับผู้ที่ไม่ต้องการศึกษาต่อ ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา หรืออุปสรรคที่มีผลต่อ

การศึกษาต่อและความต้องการความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองโดยได้เดินทางไปยังโรงเรียนเป้าหมายและขอความร่วมมือจากครูแนะแนวของโรงเรียนในการจัดชั่วโมงให้นักเรียนได้ตอบแบบสอบถาม

4. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SAS (Statistical Analysis System) เพื่อทำการแจกแจงความถี่ หาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัยและอภิปราย

1. นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 96.75 ต้องการศึกษาต่อหลังจบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แสดงว่านักเรียนจากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนามีความสนใจในการศึกษาต่อมาก ทั้งนี้จะเป็นเพราะในปัจจุบันนี้โอกาสในการศึกษาต่อมีมากขึ้นทั้งสายศาสนาและสายสามัญ
2. นักเรียนที่ต้องการเรียนสายสามัญส่วนใหญ่ต้องการเรียนสายวิทยาศาสตร์/คณิตศาสตร์มากที่สุด
3. นักเรียนส่วนใหญ่ต้องการเรียนสายศาสนา/สามัญมากที่สุดร้อยละ 54.83 ส่วนสายการเรียนที่นักเรียนเลือกเรียนน้อยที่สุดคือสายอาชีพระยะสั้น ทั้งนี้เนื่องจากเป็นสายการเรียนที่จัดการศึกษาเป็นครั้งคราว สถานศึกษาก็ไม่ได้มีอยู่ทั่วไปนักเรียนส่วนใหญ่จึงไม่ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับการศึกษาในสายนี้ และการเข้าศึกษาในสายนี้ก็

มีโอกาสในการฝึกทักษะขั้นพื้นฐานเท่านั้น เพื่อเตรียมตัวออกไปเป็นลูกมือให้แก่ผู้อื่นในการประกอบอาชีพ จึงไม่ได้ให้หลักประกันอย่างเพียงพอในเรื่องการมีงานทำของผู้ที่จบการศึกษาในสายนี้

4. นักเรียนที่ไม่ต้องการศึกษาต่อ มีสาเหตุเนื่องจากต้องการหางานทำมากที่สุดร้อยละ 43.75 ความต้องการหลังจากการเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 คือการช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานในครอบครัวมากที่สุดร้อยละ 50.00 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนักเรียนกลุ่มนี้ไม่มีเงินทุนเพียงพอในการเรียนต่อ จึงต้องการหางานทำเพื่อหารายได้เลี้ยงครอบครัวหรือช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานในครอบครัว ซึ่งงานดังกล่าวก็เป็นงานที่ไม่ต้องใช้ทักษะความรู้ขั้นสูง ผู้ที่จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก็สามารถทำได้

5. นักเรียนที่ต้องการศึกษาต่อมีปัญหาด้านค่าใช้จ่ายในการเรียนสูงที่สุด ทั้งนี้จะเป็นเพราะปัญหาด้านอื่น ๆ ของนักเรียนที่เคยเป็นอุปสรรคในการศึกษาต่อลดลง จึงทำให้ปัญหาด้านค่าใช้จ่ายมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าด้านอื่น ๆ ซึ่งปัญหาดังกล่าวก็สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจของชาวมุสลิมทั่วไปในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่อยู่ในเกณฑ์ฐานะยากจน แต่ที่นักเรียนสามารถเรียนต่อในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามได้นั้นเป็นเพราะโรงเรียนดังกล่าวเก็บค่าเล่าเรียนถูก และค่าใช้จ่ายในกิจกรรมการเรียนการสอนก็น้อยกว่าโรงเรียนอื่น ๆ

6. นักเรียนที่ต้องการศึกษาต่อ ต้องการความช่วยเหลือในเรื่องข้อมูลการศึกษาต่อมากที่สุด ทั้งนี้จะเป็นเพราะนักเรียนได้รับข้อมูลการเรียนต่อไม่เพียงพอ ขาดข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการเรียนต่อ หรือครูแนะแนวประจำโรงเรียนไม่มีเวลาในการให้คำแนะนำอย่างเพียงพอเพราะต้องทำหน้าที่

อื่นด้วยนอกจากนั้นบางโรงเรียนยังไม่มีครูแนะแนวที่จะให้ข้อมูลในการศึกษาต่อให้กับนักเรียน

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. นักเรียนส่วนใหญ่ต้องการศึกษาต่อสายศาสนา/สายสามัญ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรให้ความสนใจในการพัฒนามาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามให้มากขึ้น โดยการจัดหาบุคลากรและงบประมาณสนับสนุน รวมทั้งการจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้เยาวชนชาวมุสลิมได้ศึกษามากขึ้น

2. การศึกษาสายศาสนานั้นโรงเรียนสามารถจัดได้เพียงระดับชั้น 10 เป็นส่วนใหญ่ ขณะที่นักเรียนบางส่วนต้องการเรียนสูงกว่าระดับชั้นนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงจำเป็นที่จะต้องพิจารณาการจัดการศึกษาสายศาสนาในระดับที่สูงขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ซึ่งจะเป็นการลดค่าใช้จ่ายที่ผู้เรียนต้องเสียไปเพราะต้องไปเรียนศาสนาในต่างประเทศ นอกจากนี้ การพัฒนามาตรฐานการศึกษาสายศาสนาจะต้องทำให้อยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกันในแต่ละจังหวัดเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนอย่างเต็มที่ โดยไม่ต้องเดินทางไปเรียนในจังหวัดที่มีชื่อเสียง ทั้งนี้ เพื่อเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเรียน

3. สำหรับการศึกษาศายสามัญ นักเรียนที่ต้องการศึกษาต่อสายสามัญส่วนใหญ่ต้องการเรียนต่อสายวิทยาศาสตร์/คณิตศาสตร์ ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามไม่มีแผนการเรียนดังกล่าว ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพิจารณา

เรื่องการจัดการเรียนการสอนสายวิทยาศาสตร์/คณิตศาสตร์ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม พร้อมทั้งจัดหาครู หนังสือ เอกสาร งบประมาณ สนับสนุนเพื่อให้โรงเรียนดำเนินการจัดการเรียนการสอนสายวิทยาศาสตร์/คณิตศาสตร์ ซึ่งจะเป็นการลดภาระของรัฐในการจัดการศึกษา นอกจากนั้น การจัดการศึกษาสายสามัญในโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาลจะต้องปรับปรุงระเบียบ กฎเกณฑ์ ให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและนักเรียนมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วย

4. หน่วยงานต่าง ๆ และสถาบันของรัฐ ควรให้ความสำคัญในเรื่องการประชาสัมพันธ์ ข้อมูลด้านการศึกษาต่อ เนื่องจากในการตัดสินใจศึกษาต่อในสาขาวิชาต่าง ๆ นั้น ข้อมูลด้านการศึกษาและข่าวสารต่างๆ รวมถึงการบริการแนะแนว

ที่ดีเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจของผู้เรียน ดังนั้นสถาบันการศึกษาต่างๆ ควรเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูลให้ผู้เรียนกลุ่มนี้เพื่อสามารถใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจ ทั้งนี้จากการที่ผู้เรียนเลือกเรียนต่อในบางสาขาวิชาน้อย อาจเป็นเพราะผู้เรียนไม่ทราบถึงประโยชน์และแนวทางในการประกอบอาชีพหลังจากจบการศึกษาในสาขาวิชาชีพดังกล่าว

5. หน่วยงานการศึกษาต่างๆ และสถาบันการศึกษา ควรได้คำนึงถึงการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวิชาการ เพื่อให้นักเรียนกลุ่มที่มีโอกาสได้พัฒนาตนเองและเสริมความสามารถด้านวิชาการ อีกทั้งเพื่อให้มีความสามารถและมีความพร้อมในการสอบเข้าศึกษาในสถานศึกษาต่างๆ ในประเทศได้ตามความถนัดและความสนใจ

บรรณานุกรม

- กรมสามัญศึกษา. หน่วยศึกษานิเทศ, มปป. เขตการศึกษา 2 กับการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้.
ยะลา : เสริมการพิมพ์.
- จวีรัตน์ สาครินทร์ และคณะ. 2534. "การศึกษาปัญหาด้านความเข้าใจในการอ่านของนักเรียนไทยมุสลิม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้", วารสารศึกษาศาสตร์. 7 : 18 (มิถุนายน
2534)68-69.
- ชิดชนก เจริงเชาว์ และคณะ. 2533 "สภาพและปัญหาการเรียนการสอนภาษาไทยในโรงเรียนเอกชนสอน
ศาสนาอิสลาม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้", วารสารศึกษาศาสตร์. 6:17 (กันยายน 2533):89-91.
- พจน์ สะเพียรชัย. 2530. ผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมัธยมศึกษา กองการวิจัยการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญผล.
- พรณี จักรกาญจน์ และคณะ. 2530. "การศึกษาปัญหาการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้", บัณฑิตานี : มหาวิทยาลัยสงขลา
นครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, (อึดสำเนา).
- โมหัมมัด อับดุลกาเดร์. 2530. รวบรวมบทความสำคัญเรื่องการจัดการศึกษาและแนวทางการพัฒนาภาคใต้.
กรุงเทพมหานคร : อักษรบัณฑิต.
- วิรัช บุญสมบัติ และคณะ. 2529. การสำรวจการจัดโปรแกรมและแผนการเรียนวิชาสามัญระดับมัธยม
ศึกษาตอนต้นในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปีการศึกษา
2539.(อึดสำเนา).
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. 2535. หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2535.
(อึดสำเนา).
- ศูนย์พัฒนาการศึกษา เขตการศึกษา 2. 2513. รายงานการวิจัยเรื่องการจัดการศึกษาของปอเนาะใน
จังหวัดชายแดนภาคใต้. กรุงเทพมหานคร : กุสุมา.
- ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้.กองกิจการต่างประเทศ, 2529. เอกสารแนะนำจังหวัดชาย
แดนภาคใต้. ยะลา
- สุรินทร์ พิศสุวรรณ และชัยวัฒน์ สถาอานันท์. 2527. สี่จังหวัดภาคใต้กับปัญหาสิทธิมนุษยชน
กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทยการพิมพ์.
- Al-Attas Syed Muhammad al Naguib. 1979. Aims and Objectives of Islamic Education.
Jeddah : King Abdulaziz University.